

Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği Ölçeğinin Geliştirilmesi

Sadık Yüksel Sıvacı
Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırşehir
sysivaci@ahievran.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-9002-3155

Yasemin Kuzu
Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırşehir
yaseminkuzu@ahievran.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-4301-2645

Geliş Tarihi: 03.11.2017 Revize Tarihi: 19.12.2017 Kabul Tarihi: 22.12.2017

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliklerini ölçebilecek bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu amaç çerçevesinde öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek araştırmanın alt amacını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında ilk olarak, ilgili alanyazın temelinde oluşturulan madde havuzundan uzman görüşleri yardımı alınarak seçilen 23 madde5'li likert tipinde bir taslak lçek hazırlanmıştır. Ölçek, 2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 284 öğretmen adayına uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 21 programı kullanılarak analiz edilmiş ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .937 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Sonuç olarak geçerliliği ve güvenilirliği oldukça yüksek tek faktörlü 20 maddelik nihai ölçek elde edilmiştir. Sonrasında, araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek ve kişisel bilgi formu kullanılarak öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri ile cinsiyet, bölüm akademik başarı ve bölüm memnuniyeti arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı incelenmiştir. Cinsiyete, bölüme ve akademik başarıya göre anlamlı bir fark bulunmazken; bölüm memnuniyetine göre .01 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: bağımsız çalışabilme, sorumluluk alabilme, öğretmen eğitimi.

The Development Of The Self-Employability And Responsibility Capability Scale

ABSTRACT

The main aim of this study is to develop the Self-Employability and Responsibility Capability Scale and to examine the levels of self-employability and responsibility capability of teacher candidates in terms of various variables. By reviewing the literature and taking expert opinions, a preliminary scale of 23 items with 5-points likert type was prepared. The preliminary scale was administered to Teacher Candidates in the Faculty of Education at Ahi Evran University in the academic year of 2015-2016. The data was analysed by using SPSS 21 and Cronbach Alpha internal consistency coefficient was found to be .937. Exploratory factor analysis was performed for structural validity of the scale. As the results of the analysis, the final scale of 20 items consisting of one factor and also with high validity and reliability was obtained. Then, by applying the final scale and personal information form, it was examined whether the teacher candidates have a significant difference between their levels of self-employability and responsibility capability and gender, department, academic achievement and department satisfaction. While there was no significant difference according to gender, department and academic achievement it was observed that there was a significant difference at .01 level according to the department satisfaction.

Keywords: education, teaching, teacher education, responsibility.

Giriş

Öğretmenler öğrencilerin sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimlerini etkileyen ve eğitimin kalitesini belirleyen en önemli unsurlardan biridir (Bandura, 1969). Özellikle günümüzde yirmi birinci yüzyıl becerileri göz önüne alınırsa söz konusu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin rolü büyük önem taşımaktadır. Eleştirel düşünme, problem çözme gibi üst düzey becerileri öğrenciye aktaracak olan öğretmen, öncelikle bu becerilere kendisi sahip olmalı ve en önemlisi bu becerileri öğrencilere aktarma yollarını bilmelidir (Schleicher, 2012). Bu da öğretmen yetiştirme programlarının kalitesiyle doğrudan ilişkilidir. Öğretmenler geleceğin gerektirdiği bilgi, beceri ve yetkinliklere sahip, değişken şartlara yönelik rollerinin farkında, eğitimdeki ulusal öncelikleri görebilecek nitelikte yetişmelidirler. Bu ise ancak sağlam eğitim politikaları ve eğitime

yapılan ciddi yatırımlarla mümkündür (Karahan, 2008). Dolayısıyla öğretmen ve öğretmen yetiştirme konuları sıklıkla gündeme gelmektedir (Akdemir, 2013; Orhan, 2017). Özellikle öğretmen yetiştirmede öğretmenlerin kazanmaları gereken yeterlikler konusunda yapılmış birçok çalışma vardır (Erden, 1998, Küçükahmet vd., 1999; Sünbül, 2001; Lunenberg, 2002; Sönmez, 2003). Öğretmen yeterliliklerini; alan bilgisi, genel kültür bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi üçlemesiyle ele alan bu çalışmalar haricinde ülkemizin Bologna Süreci'ne dahil olmasıyla yükseköğretim programlarının öğretmen adaylarına kazandırmayı amaçladığı yeterliliklerin belirli bir standarda ulaştırılması hedeflenmiştir. Ülkemiz 2001 yılında resmen Bologna Süreci'ne dahil olmuş ve yükseköğretim sistemlerinde “şeffaflık, tanınma ve hareketliliği artırma” amaçlarıyla 2010 yılında Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi oluşturulmuştur. Yükseköğretim alanında yeterlilik; herhangi bir yükseköğretim derecesinden başarı ile mezun olan bir kişinin neleri bilebileceğini, neleri yapabileceğini ve nelere yetkin olacağını ifade etmektedir (TYYÇ, 2017).

Yetkinlik kavramı alanyazında farklı şekillerde tanımlanmıştır (Hoffman, 1999; Boyatzis, 1982; Spencer ve Spencer 1993; Shippmann vd., 2000). Genel olarak bilgi ve becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneği şeklinde tanımlanan yetkinlik; Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi (TYYÇ) kapsamında, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü ve mesleki yetkinlik boyutlarından oluşmaktadır (Güneş, 2012). Bu çalışmada yetkinlik kavramının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği boyutu üzerinde durulmuştur. TDK (2017)'ya göre bağımsızlık; ‘davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür.’ anlamlarını taşımaktadır. Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme yetkinlikleri, alanları ile ilgili problemlere yaklaşımı ve çalışma yürütebilme becerilerini doğrudan ilgilendirmektedir. Öğretmen adaylarının, bağımsız çalışabilme yetkinliklerine sahip olmaları ve bunların kazandırılması doğrultusunda eğitim almaları önem arz etmektedir. TDK (2017)'ya göre sorumluluk; ‘kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.’ şeklinde tanımlanmıştır. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri en nitelikli şekilde kazanmaları, onların iyi eğitim almalarının yanı sıra, bu görev ve sorumlulukları yerine getirebileceklerine olan sorumluluk algılarına da bağlıdır (Ekici, 2013). Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi (TYYÇ) kapsamında tanımlanan yetkinlik kavramının alt boyutlarından biri olan bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği; 6. düzey (lisans eğitimi) yeterlilikleri çerçevesinde şu şekilde tanımlanmıştır;

- Alanı ile ilgili ileri düzeydeki bir çalışmayı bağımsız olarak yürütebilme,
- Alanı ile ilgili uygulamalarda karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilme,
- Sorumluluğu altında çalışanların bir proje çerçevesinde gelişimlerine yönelik etkinlikleri planlayabilme ve yönetebilme (TYYÇ, 2017).

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği ölçebilecek bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu temel amaç çerçevesinde öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliklerinin cinsiyet, okudukları bölüm, bölümdeki memnuniyet düzeyleri ve akademik başarıları açısından incelenmesi ise araştırmanın alt amaçlarını oluşturmuştur.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma paradigmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda, elde edilen veriler çeşitli istatistiksel işlemlerden yararlanılarak analiz edilmiştir. Eğitim alanındaki en yaygın nicel araştırma yöntemlerinden biri betimsel yöntem tarama çalışmasıdır (Büyüköztürk vd., 2009). Tarama modeli, katılımcıların bir konuya ilişkin görüş, ilgi, beceri, tutum vb. özelliklerini belirlemeye

yönelik yaklaşımlardır (Karasar, 2005). Betimleme sürecinde, araştırmacılar tarafından geliştirilen bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği ölçeği uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesindeki eğitim fakültesinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında öğrenim görmekte olan 284 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından seçilen üniversitenin araştırmaya dâhil edilmesinde uygun/kazara örnekleme yöntemi, bu üniversitedeki öğretmen adaylarının araştırmaya dahil edilmesinde ise amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 193'ü kız (%68), 75'i erkek (%26,4) iken 16 kişi (%5,6) cinsiyetini belirtmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği ölçeği” ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında araştırmacılar tarafından alanyazın taranmış, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) kapsamında lisans düzeyi için tanımlanan yetkinlik kavramının alt boyutlarından biri olan *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğini* ölçecek şekilde madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda yer alan maddelerin yeterli, kısmen yeterli ve yetersiz şeklinde 3'lü likert taslak formu hazırlanmış ve bu taslak forma ait uzman görüşü iki ölçme ve değerlendirme, iki program geliştirme, bir Türkçe alan uzmanından alınmıştır. Görüş ayrılığı/görüş birliğine dayalı madde analizi yapılmıştır. Tüm bu analizler sonucu 5'li likert tipinde 23 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Ölçekteki maddeler “1=hiç yetkin değilim” ve “5=çok yetkinim” olacak şekilde 1'den 5'e kadar derecelendirilmiştir. Elde edilen deneme formu 2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde öncelikle, araştırmacılar tarafından geliştirilen taslak ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği SPSS 21 (Statistical Package for the Social Sciences 21) programı ile araştırılmıştır. Toplam madde korelasyonu ve açımlayıcı faktör analizi ile ölçeğin yapı geçerliliği incelenmiştir. Tavşancıl (2014)'a göre ölçek maddelerinin toplam korelasyonu .30 ve daha üstü olmalıdır. Buna göre geliştirilen taslak ölçekteki maddelerin toplam korelasyonları .30 dan büyüktür. Ölçek 284 öğretmen adayına uygulanmış ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .937 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğin güvenilirliği oldukça yüksektir (Tavşancıl, 2014). Örneklemin büyüklüğünü test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı hesaplanmış ve KMO değeri .915 bulunmuştur. Bartlett testi ile anlamlılık değeri ise $p < .01$ olarak bulunmuştur. Kaiser (1970), KMO katsayısının 0 ile 1 arasında olması gerektiğini ve 1'e yaklaştıkça da örneklem büyüklüğünün faktör analizi için daha uygun olduğunu söylemektedir. Ayrıca açıklanan toplam varyans %46.193 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla geçerliliği ve güvenilirliği oldukça yüksek bir ölçek elde edilmiş ve bu ölçek ile öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu bağlamda veriler SPSS 21 programına aktarılmış ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeylerinin cinsiyete, okudukları bölüme, okudukları bölümdeki memnuniyetlerine ve akademik başarıya göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bulgular

Tablo 1

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer Olkin Örneklem Yeterliliği		.915
Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare Değeri	3176.934
	Serbestlik Derecesi	190
	p	.000

Ölçeğin yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz çalışmasında öncelikle veri setinin açımlayıcı faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Bunun için ilk olarak örneklemin büyüklüğünün yeterli olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile incelenmiş ve KMO değeri .915 olarak bulunmuştur. Kaiser, KMO değerinin 0 ile 1 arasında olduğunu ve 1'e ne kadar yakınsa örneklemin o kadar faktör analizine uygun olduğunu söylemektedir. Bulunan değer .90'larda mükemmel, .80'lerde çok iyi, .70'lerde ve .60larda vasat, .50'lerde ise kötü olduğunu belirtmektedir (Tavşancıl, 2014). Ayrıca, faktör analizinde evrendeki dağılımın normal olması gerekmektedir. Bu durum Bartlett testi ile incelenmiş ve Bartlett testi anlamlılık değeri $p < .01$ olarak bulunmuştur. KMO ve Bartlett testi sonuçlarına göre ölçeğin faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır.

Tablo 2

Açıklanan Toplam Varyans Yüzdeleri

Bileşen	Başlangıç Öz Değerleri			Toplam Faktör Yükleri		
	Top.	Var. %	Küm. %	Top.	Var. %	Küm. %
1	9.239	46.193	46.193	9.239	46.193	46.193

Yapılan faktör analizine 23 madde ile başlanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin üç maddesinin aynı anda birden fazla faktöre ait olduğu görülerek bu üç madde ölçekten çıkarılmıştır. Tablo 2'de sunulduğu üzere, ölçeğin faktörlerdeki öz değer toplamı 9.239, açıklanan varyans yüzdesi toplamı 46.193 olarak bulunmuştur. Sosyal bilimlerde çok yüksek varyans oranlarına ulaşmak mümkün olmamaktadır. Tavşancıl (2014)'a göre sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir.

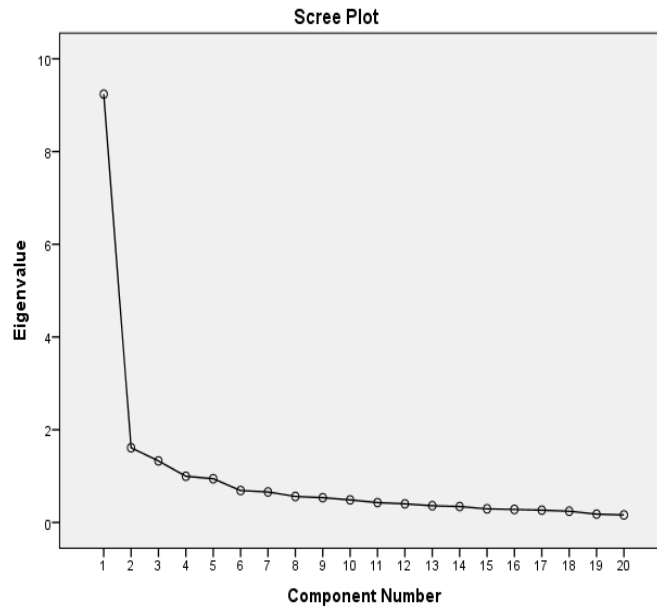
Tablo 3

Faktör Analizi Bileşenler Matrisi

Madde	Faktör
10	.778
14	.763
11	.743
1	.717
3	.706
15	.696
2	.681
7	.673
13	.665
19	.665
20	.665
9	.663
8	.663

12	.661
22	.651
17	.650
4	.648
18	.646
23	.645
5	.585

Tablo 3'e göre faktör maddelerinin faktör yükleri .585 ile .778 arasında değişmektedir. Ayrıca maddelere ait faktör yüklerinin sadece bir faktörde yüksek faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. Şekil 1 de Bağımsız Çalışabilme Ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği Ölçeğine ilişkin yığılma grafiği verilmiştir. Ölçeğin tek faktörde toplandığı, öz değerlere ait bu çizgi grafiğinden de anlaşılmaktadır.

Şekil 1: Ölçeğe ilişkin yığılma grafiği

Yapılan analizler sonucunda 5'li likert tipli, tek faktörlü 20 maddelik nihai ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .937 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğin güvenilirliği oldukça yüksektir. Geliştirilen taslak ölçekteki maddelerin toplam korelasyonları .543 ile .736 arasında değişmektedir. Tavşancıl (2014)'a göre ölçek maddelerinin toplam korelasyonu .30 ve daha üstü olmalıdır.

Geçerliği ve güvenilirliği sağlanan ölçekten elde edilecek en düşük puan 20 iken en yüksek puan 100'dür. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyi de yükselmektedir. Araştırmanın devamında Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği Ölçeği ve cinsiyet, akademik başarı vb. değişkenlerin yer aldığı kişisel bilgi formu 2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında öğrenim görmekte olan 284 son sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın alt problemlerine ait bulgular aşağıda sıralanmıştır.

1.Alt Amaç Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4

Kız ve erkek öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanları karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Toplam puan	Kız	180	81.1056	9.8	1.729	.085
	Erkek	84	78.6667	12.4		

Tablo 4'e göre kız ve erkek öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlikleri toplam puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir deyişle öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlikleri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

2.Alt Amaç: Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri okudukları bölüme göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 5

Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanlarının bölümlere göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları

	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	1105.056	7	157.865	1.389	.210
Grup içi	29099.273	256	113.669		
Toplam	30204.330	263			

Tablo 5'te Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanlarının bölümlere göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanları okudukları bölümlere göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3.Alt Amaç: Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri okudukları bölümdeki memnuniyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 6

Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği toplam puanlarının okudukları bölümdeki memnuniyetlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları

	Memnuniyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Toplam puan	Evet	151	81.8344	9.8	2.976	.003
	Hayır	54	76.8148	12.7		

Tablo 6'ya göre öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanları, okudukları bölümdeki memnuniyetlerine göre 0.01 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Okudukları bölümden memnun olan öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanları daha yüksektir.

4.Alt Amaç: Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri akademik başarıya göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 7

Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanlarının akademik başarıya göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları

	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	594.536	3	198.179	1.662	.176
Grup içi	24322.921	204	119.230		
Toplam	24917.457	207			

Tablo 7’de Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği toplam puanlarının akademik başarıya göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri toplam puanları arasında akademik başarıya göre anlamlı şekilde fark yoktur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenler modern çağın gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve yetkinliklere sahip, değişen şartlara ilişkin rollerinin farkında, eğitim biliminde kuram ve uygulamayı beraber yürütebilecek nitelikte yetişmelidirler. Geleceğin öğretmenleri bu yetkinliklere sahip olarak kendilerini yetirtmeli ve öğrenciler için rol model olmalıdırlar. Genel olarak bilgi ve becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneği şeklinde tanımlanan yetkinlik TYYÇ kapsamında, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü ve mesleki yetkinlik boyutlarından oluşmaktadır (Güneş, 2012). Bu çalışmada yetkinlik kavramının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği boyutu üzerinde durulmu ve öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği ölçebilecek bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek, 284 öğretmen adayına uygulanmış ve yapılan analizler sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .937 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizinde KMO değeri .915 ve Bartlett testi anlamlılık değeri ise $p < .01$ bulunmuştur. Analizler sonucunda güvenle kullanılabilir bir “Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği Ölçeği” elde edilmiş ve öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri cinsiyet, okudukları bölüm, bölümdeki memnuniyet düzeyleri ve akademik başarıları açısından incelenmiştir.

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri ile cinsiyet, okudukları bölüm ve akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmada elde edilen bulguları destekleyen ve desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Alanyazında, sorumluluk duygusu ile cinsiyet ve akademik başarı arasında yakın bir ilişki olduğu görülmüş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla sorumluluk duygusunun ve akademik başarılarının daha yüksek olduğu vurgulanmıştır (Golzar, 2006; Hamilton ve Fenzel, 1988; Önal, 2005; Taylı, 2006; Wentzel, 1991). Yapılan araştırmaya göre sorumluluk duygusu, bireyin düzenli, planlı ve kararlı olmasını sağlamaktadır (Saltürk, 2008; Akt. Şengel vd., 2015). Kuzu vd., 2017 tarafından yapılan çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha planlı ve düzenli olduğu vurgulanmıştır. Bu durum ise sorumluluk duygusunun kızlarda daha fazla olmasının nenedini açıklamaktadır. Ancak, bu çalışmada elde edilen bulgulara göre kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Anlamlı bir farkın oluşmaması ise adayların son sınıf öğrencisi olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü planlı ve düzenli bir çalışma gerektiren Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) bu dönemde adayların karşılıklarına çıkmakta, sınav ve gelecek kaygısından dolayı da adayların sorumluluk duygusuna etki etmektedir. Nitekim Başal, 1997 tarafından sınav kaygısı üzerine yapılan çalışmada, içten denetimli ve sorumluluk arasında olumlu bir ilişkinin olduğu vurgulanmış ve sınav kaygısının içten denetim ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İçten denetimin sorumluluk ile olumlu bir ilişki içerisinde olması ise beraberinde sınav kaygısının sorumluluk ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, son sınıf öğrencileri için cinsiyet ile sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Başol vd., 2012 tarafından yapılan çalışmada ise erkek öğrencilerin bağımsız çalışma düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu vurgulanmış olsada, Özdemir, 2015 tarafından yapılan çalışmada, kız ve erkek öğrenciler için kızların lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, bu çalışmada, öğretmen adaylarının okudukları bölümdeki memnuniyetleri

ile bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri arasında ise .01 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Okudukları bölümden memnun olan öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlikleri toplam puanları daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri cinsiyet, okudukları bölüm, akademik başarı vb. değişkenlere göre incelenmiştir. Yapılacak başka çalışmalarda bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinlik düzeyleri daha farklı değişkenler açısından farklı düzeydeki öğrencilerde incelenebilir. Aynı zamanda TYYÇ kapsamında yetkinlik kavramının diğer boyutları ele alınabilir.

Kaynaklar

- Akdemir, S. A. (2013). Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 15-28.
- Bandura, A. (1969). *Principles of behavior modification*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Başal, H. A. (1997). Denetim odağı ile sınav kaygısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 21(103).
- Başol, O., Bilge, E., & Kuzgun, Ş. (2012). Öğrencilerin Kariyer Değerlerini Etkileyen Unsurların Tespitine Yönelik Bir Araştırma: Bireysel Değerler. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 57-68.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The competent manager: A model for effective performance*. John Wiley & Sons Inc., New York
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi, Ankara.
- Ekici, G. (2013). Öğretmen adaylarının öğrenci başarısından sorumluluk algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Education and Science*, 38 (169), 263- 279.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Golzar, F. A. (2006). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Sorumluluk Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sorumluluk Düzeylerinin Cinsiyet, Denetim Odağı ve Akademik Başarıya Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Journal of Higher Education and Science*, 2(1), 1-9.
- Hamilton, S. F., & Fenzel, L. M. (1988). The impact of volunteer experience on adolescent social development: Evidence of program effects. *Journal of adolescent research*, 3(1), 65-80.
- Hoffmann, T. (1999). The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*, 23(6), 275-286.
- Kaiser, F. (1970) A second generation little jiffy. *Psychometrika*, 35(4):401–415.
- Karahan, N. (2008). *Öğretmen yetiştirme düzeni ve Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 151-152.
- Kuzu, O., Çalışkan, N., & Kuzu, Y. (2017). Evaluation of Teacher Candidates According to the Organization People Pattern. *College Student Journal*, 51(4), 561-569.
- Küçükahmet, L., Külâhoğlu, Ş. Ö., Güçlü, N., Çalık, T., Topsis, G., Öksüzoğlu, A. F., & Korkmaz, A. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Lunenberg, M. (2002). Designing a curriculum for teacher educators. *European Journal of Teacher Education*, 25(2-3), 263-277.
- Orhan, E. E. (2017). Türkiye’de Öğretmen Adayları Aldıkları Öğretmen Eğitimi Hakkında Ne Düşünüyor? Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 42(189).
- Önal, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Özdemir, L. (2015). Kırgızistan-Türkiye manas üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1).
- Saltürk, M. (2008). *Yönetim Başarısı ve Kişilik*, 1. Basım. Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Schleicher, A. (2012). *Preparing teachers and developing school leaders for the 21st century: Lessons from around the world*. OECD Publishing, 2, rue Andre Pascal, F-75775 Paris Cedex 16, France.

- Şengel, Ü., Pamukçu, H., & Zengin, B (2015). Bölüm tercihi ile kişilik arasındaki ilişki: Kastamonu üniversitesi turizm fakültesi örneği. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty*, 7, 122-134.
- Shippmann, J. S., Ash, R. A., Batjtsta, M., Carr, L., Eyde, L. D., Hesketh, B., & Sanchez, J. I. (2000). The practice of competency modeling. *Personnel psychology*, 53(3), 703-740.
- Sönmez, V. (2003). *Eğitimin tarihsel temelleri. V, Sönmez (Ed.), Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spencer Lyle M. ve Spencer Signe M., (1993). *Competence at Work*. John Wiley & Sons Inc., New York
- Sünbül, A. M. (2001). *Bir meslek olarak öğretmenlik. Ö. Demirel ve Z. Kaya. (Editör). Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara. PegemA Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Taylı, A. (2006). *Akran yardımcılığı uygulaması aracılığıyla lise öğrencilerinde kişisel ve sosyal sorumluluğun artırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- TDK,(2017).*Bağımsızlık*.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ba92137b1018.49774149 adresinden 01.03.17 tarihinde edinilmiştir.
- TDK.(2016).*Sorumluluk*.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ba926c1433d8.05007893 adresinden 01.03.17 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlikleri Çerçevesi (2017, Mart). *Türkiye yükseköğretim yeterlikleri çerçevesi hakkında*. <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20> adresinden 01.03.17 tarihinde edinilmiştir.
- Wentzel, K. R. (1991). Relations between social competence and academic achievement in early adolescence. *Child development*, 62(5), 1066-1078.

Extended Abstract

Introduction

Teachers should have certain qualities such as knowledge, skill, values and competence that the modern age demands, the ability to co-operate theory-practice in educational science and they should be also aware of the roles related to changing condition so that teachers are role model for students. Except the studies that deal with teacher qualifications with elements of field knowledge, general culture and teaching profession knowledge, it is aimed to reach qualifications that higher education programs aim to give to prospective teachers to a specific standard with the inclusion of our country in the Bologna Process. Our country was formally got involved in the Bologna Process in 2001 and the Turkish Higher Education Proficiency Framework was established in 2010 with the aim of "increasing transparency, recognition and mobility" in higher education systems. Qualification in the field of higher education refers to what a person who graduated of any higher education degree with success can know, what s/he can be do and what s/he will be competent. The competence, defined generally as the ability to use knowledge and skills in work and work environments and professional and personal development, consists of the ability to work independently and take responsibility, learning competence, communication and social competence and domain specific and professional competence dimensions within the scope of Turkey Higher Education Qualifications Framework (TYYÇ) (Güneş, 2012). In this study, a dimension, ability to work independently and take responsibility, of the concept of competence has been focused. Independence according to TDK (2017) means a person who can arrange behaviors, attitudes, initiatives without being influenced by any force, free and at liberty. Teacher candidates' ability to work independently has a direct connection on their approach to problem areas and their ability to conduct work. It is important for the candidate teachers to have the ability to work independently and to be educated in the direction of getting them. Responsibility according to TDK (2017) is expressed that undertaking one's own behavior or the consequences of any event falling within its jurisdiction, responsibility, accountability. Besides Teacher candidates earn the qualifications required by the teaching profession in the most qualified way and they get good education, it also depends on the perceptions of responsibility to fulfill these duties and responsibilities (Ekici, 2013). Teachers of the future should be educated with these competences.

Method

In this study, Independent Working and Taking responsibility Capability Scale was developed. The scale was applied to 284 teacher candidates and the internal consistency coefficient of Cronbach Alpha was found as .937. In the factor analysis, KMO value was found as .915 and Bartlett test significance value was found $p < .01$. The load factor of the items ranged from 0.585 to 0.778, and the total percentage of variance explained was found to be 46.193. In addition, three items with high factor loadings in more than one factor were removed from the scale, when factor analysis is repeated, it is seen that the factor loads belonging to the items have a high factor load only in one factor. As a result, it has been determined that the working independently and taking responsibility competence scale consisting of 20 items of 5 Likert type can be used safely (appendix-1).

Results and Recommendations

In this study, by using this scale developed in the course of the research, the competence levels of teacher candidates to work independently and take responsibility were examined in terms of various variables. According to this, the level of competence of the teacher candidates to work independently and to take responsibility did not differ significantly according to gender, department and academic achievement. On the other hand, the difference between the levels of teacher candidates' ability to work independently and to take responsibility according to their satisfaction in the reading section is meaningful at the level of .01. In other words, the teacher candidates who are satisfied with the department they study are able to work independently and take responsibility and their total scores are higher. In this study, the level of competence of teacher candidates to work independently and take

responsibility was examined according to gender, department, and academic achievement variables. The level of competence to work independently and take responsibility in other studies can be examined at different levels of students in terms of different variables. At the same time, other dimensions of the concept of competence can be addressed within the scope of TYYÇ.

Ek-1

	Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği Ölçeği	Hiç Yetkin Değilim	Biraz Yetkinim	Orta Düzeyde Yetkinim	Çok Yetkinim
1	Bireysel çalışmalarda sorumluluk almada				
2	Grup çalışmalarında sorumluluk almada				
3	Bireysel çalışmalarda aldığım görevi etkin bir şekilde yerine getirmede				
4	Grup çalışmalarında aldığım görevi etkin bir şekilde yerine getirmede				
5	Bir birey olarak kendimi tanımada				
6	Güçlü yönlerimi kullanabilmede				
7	Zayıf yönlerimi bilip, geliştirmede				
8	Kendi gereksinimlerimi karşılayabilmede				
9	Uygulamada karşılaşılan sorunları çözmek için bireysel olarak sorumluluk alabilmede				
10	Öngörülemeyen sorunları çözmek için bireysel olarak sorumluluk alabilmede				
11	Karmaşık olan sorunları çözmek için bireysel olarak sorumluluk alabilmede				
12	Kendime karşı saygılı olma konusunda				
13	Üzerime düşen görevleri yerine getirebilmede				
14	Kendi işlerimi kendim yürütme konusunda				
15	Düşüncelerimden kendimi sorumlu tutabilmede				
16	Davranışlarımdan kendimi sorumlu tutabilmede				
17	Çalışkan biri olma konusunda				
18	Alanımdaki bir sorunu bağımsız olarak değerlendirerek çözüm yöntemi geliştirebilmede				
19	Alanımla ilgili bilgileri eleştirel bir görüşle değerlendirebilmede				
20	İleri düzey çalışmaları bağımsız olarak yürütebilmede				